

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/212,Literaci-a-sprawa-katynska-1945-prezentacja-ksiazki-i-dyskusja-panelowa-Gdansk.html>
05.03.2026, 18:31

„Literaci a sprawa katyńska-1945” - prezentacja książki i dyskusja panelowa - Gdańsk.

27.04.2004

Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej IPN w Gdańsku zorganizowało – we współpracy z Nadbałtyckim Centrum Kultury w Gdańsku – promocję książki Stanisława M. Jankowskiego i Ryszarda Kotarby (IPN Kraków) „Literaci a sprawa katyńska-1945”. Książkę wydało Towarzystwo Naukowe „Societas Vistulana” w Krakowie, we współpracy z krakowskim Oddziałem IPN.

W spotkaniu, które odbyło się 16 kwietnia 2004 r. w Nadbałtyckim Centrum Kultury (Ratusz Staromiejski w Gdańsku), przy ul. Korzennej 33/35 wziął udział współautor książki Stanisław M. Jankowski, wydawca książek Ferdynanda Goetla - Władysław Zawistowski oraz historyk literatury - prof. Małgorzata Czermińska, która przewodniczyła dyskusji. Fragment książki „Czasy wojny” Ferdynanda Goetla przeczytał aktor Teatru Wybrzeże w Gdańsku - Jerzy Kiszkiś. Przybyła liczna grupa zainteresowanych książką - około 150 osób reprezentujących środowisko kombatanckie, historyków, nauczycieli. Obecne były dzieci Ferdynanda Goetla: Elżbieta Goetel (znana aktorka) oraz Roman Goetel.

Stanisław Jankowski przedstawił pracę nad książką, zwracając uwagę na staranność, z jaką Ferdynand Goetel relacjonował pobyt na miejscu zbrodni katyńskiej, polityczne konteksty decyzji o wyjeździe do Katynia w warunkach wojny i propagandy niemieckiej, która w rozpowszechnianiu wiadomości o zbrodni kierowała się swoimi celami, różnorodność postaw pisarzy przesłuchiowanych w roku 1945 na te okoliczności, skuteczność komunistycznej dezinformacji. Władysław Zawistowski mówił o swoim „odkrywaniu” twórczości F. Goetla, w którym, jako wydawca, dostrzegł wybitną osobowość pisarską, człowieka powszechnie szanowanego w środowisku literackim - niezależnie od jego poglądów (szczególnie w odniesieniu do faszyzmu włoskiego), które z perspektywy czasu są dla nas kontrowersyjne.

Piotr Szubarczyk z gdańskiego Oddziału IPN przypomniał, jaką rolę odegrała komunistyczna cenzura prewencyjna w podtrzymywaniu kłamstwa katyńskiego po wojnie.

W trakcie dyskusji podniesiono problem kolaboracji. W jakim miejscu się ona zaczyna? Czy kolaborant, który podejmuje współpracę z wrogiem z pobudek ideowych, widząc w tym działanie w interesie swojego kraju, jest jeszcze kolaborantem (nawet jeśli się myli i źle ocenia sytuację). Jako przykład podawano Emila Skińskiego, który we współpracy z Niemcami widział polską rację stanu. Ferdynand Goetel przedstawił go jako „człowieka w podartych butach”, co wskazywałoby na ideowe a nie materialne przesłanki jego postawy.

Prof. Małgorzata Czermińska wyraziła opinię, że książka wzbudzi zainteresowanie - przede wszystkim historyków i historyków literatury - dając im bogaty materiał do refleksji.

*

**

Częścią zasadniczą książki „Literaci a sprawa katyńska-1945” są nieznane dotąd protokoły zeznań m.in. Jerzego Andrzejewskiego, Marii Dąbrowskiej, Jarosława Iwaszkiewicza, Mieczysława Jastruna, Stefana Kisielewskiego, Jana Kotta, Leona Kruczkowskiego, Czesława Miłosa, Zofii Nałkowskiej, Jana Parandowskiego, Juliana Przybosa i Kazimierza Wyki – przesłuchiwanym w związku ze śledztwem przeciw pisarzom podejrzanym o kolaborację z Niemcami. Literaci zeznają na temat postaw środowiska, realiów życia okupacyjnego oraz stosunku do sprawy Katynia i działań w tym zakresie podejmowanych przez propagandę hitlerowską. Formułują też własne przemyślenia związane z kwestią katyńską. Autorzy książki podkreślają, że śledztwo prowadzono tuż po wojnie, a więc jeszcze przed umocnieniem reżimu komunistycznego, dlatego cytowane wypowiedzi obrazują dobrze opinię środowiska literackiego w kwestii uznawanej za symboliczną dla zrozumienia i oceny stosunków polsko-sowieckich po ostatniej wojnie.

Do lektury protokołów przygotowują dwa teksty: publicystyczny, omawiający wypowiedzi i postawy przesłuchiwanym (S. M. Jankowski) i historyczny – charakteryzujący zawartość akt oraz postacie prokuratorów i kierunki prowadzonego śledztwa (R. Kotarby). Książka zawiera ponad 50 ilustracji.

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

